

כסליו התש"ע

בס"ד

שתיקה גדולה - סיפור מותה של רחל בעת לדתה

לפרשת וישלח (ע"פ שעורו של הרב אלחנן סמט)

ג. קבורת רחל בדרך - סיבתה ומשמעותה

9. מסכת מועד קטן (פרק ג משנה ח):

אין מניחין את המיטה ברחוב [-במועד], שלא להרגיל את ההספד [-האסור במועד]; ולא של נשים לעולם [=אף שלא במועד] - מפני הכבוד.

10. מועד קטן כז ע"ב - כח ע"א

אמרי נהרדעי: לא שנו אלא חיה [=יולדת], אבל שאר נשים מניחין. רבי אלעזר אומר: אפילו שאר הנשים, דכתיב (במדבר כ', א) 'ותמת שם מרים ותקבר שם' - סמוך למיתה קבורה.

11. בראשית רבה (פב, ט)

'ותמת רחל ותקבר' - סמוך למיתה קבורה.

ד. מדוע מתה רחל?

12. בראשית כ"ו, ה

"עקב אשר שמע אברהם בקלי, וישמר משמרתי מצותי חקתי ותורתיי".

13. רש"י על בראשית פרק כו פסוק ה

(ה) וישמר משמרתי - גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת (יבמות כא):

מצותי - דברים שאילו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים:

חקותי - דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטני שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו:

ותורתי - להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני:

14. רמב"ן ד"ה וישמר משמרתי

והנראה אליי מדעת רבותינו, שלמד אברהם אבינו התורה כולה ברוח הקודש... ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב - בחוצה לארץ בלבד נשא שתי אחיות... כי המצוות - משפט א-לוהי הארץ הם, ואף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום.

15. רמב"ן על ויקרא י"ח, כה ד"ה ותטמא הארץ

וה', לו לבדו נתכנו עלילות, שמתה רחל בדרך בתחילת בואם בארץ, כי בזכותה לא מתה בחוצה לארץ, ובזכותו [של יעקב] לא ישב בארץ עם שתי אחיות, והיא הייתה הנישאת באיסור

א. השתיקה

1. בראשית ל"ה

טז ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה.

יז ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה המילדת: אל תיראי כי גם זה לך בן.

יח ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין

יט ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם.

כ ויצב יעקב מצבה על קברתה, הוא מצבת קברת רחל עד היום.

2. בראשית כ"ג

ב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה.

יט ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה.

3. רבי אברהם בן הרמב"ם

הכוונה בויבא' שנכנס אל המקום אשר מתה בו, מבוהל על היפקדה ומצטער עליה ולהלוויית גווייתה בשלום, כמו שיעשה אדם עם מת חביב עליו ונפשו קשורה בו.

4. בראשית ל"ז

לג ויכירה [את הכותונת הטבולה בדם] ויאמר: כתנת בני, חיה רעה אכלתהו, טרף טרף יוסף

לד ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים.

לה ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו, וימאן להתנחם, ויאמר: כי ארד אל בני אבל שאלה

ויבך אתו אביו.

ב. מוות טרגי

5. בראשית ל'

(כג) ונתהר ונתלד בן ותאמר אסף אלהים את חרפתי:

6. תהילים קי"ג

ט מושיבי עקרת הבית [=העקרה היושבת בביתה] - אם הבנים שמחה.

7. בראשית ל', כ"ד

"לאמר: יסף ה' לי בן אחר".

8. רש"י על 'כי גם זה'

"נוסף לך על יוסף".

האחוה. ונראה שנתעברה מבנימין קודם בואם בשכם, ולא נגע בה בארץ כלל, מפני העניין שהזכרנו.

16. ראב"ע

ולפי דעתו, ייתכן שהתעכב בעיר שכם שנים רבות (!), כי דינה לא הייתה [בבואו לשכם אלא] בת שבע שנים [ואם כן אין זה מסתבר ששכם לקח אותה לענותה וחפץ לשאתה לאישה בגיל צעיר כזה], גם שמעון ולוי קטנים היו [כבני שלוש עשרה, ואין זה מסתבר שנלחמו בשכם בגיל כה צעיר].

17. בראשית ל"א

(יט) וְלָבָן הִלַּךְ לְגֹזֵז אֶת צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ:

(ל) ... לְמַה גִּנְבַת אֶת אֱלֹהֵי:

(לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֵיךָ לֹא יִחִיהַ נֶגֶד אֲחֵינוּ הִכָּר לְךָ מִה עָמְדִי וְקַח לְךָ וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנְבָתָם:

(לד) וְרָחֵל לָקְחָה אֶת הַתְּרָפִים וַתִּשְׁמֵם בְּכַר הַגָּמֶל וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשֵׁשׁ לָבָן אֶת כָּל הָאֱהָל וְלֹא מָצָא: (לה) וַתֹּאמֶר אֶל אֵבִיהָ אֵל יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוּכַל לְקוֹם מִפְּנֵיךָ כִּי דָרְךָ נָשִׂים לִי וַיִּחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת הַתְּרָפִים:

18. בראשית רבה פרשה ע"ד

סימן ד: למה מתה רחל תחילה?... על דעתה דרבי יוסי לא מתה אלא מקללתו של זקן, שנאמר 'עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה' והיה 'כשגגה היוצאה מלפני השליט' [על פי קהלת י', ה].

198. ראב"ע על "לא יחיה"

"לא יחיה - רק [=אלא] אהרגנו"

20. רשב"ם על "לא יחיה"

"כלומר, אני אעשה נקמה מגופו".

21. רד"ק על "לא יחיה"

"מעתה אני אומר לך שתהרוג מי שתמצאם אצלו".

22. בראשית מ"ד, ט

אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים.

23. ראב"ע

ויש אומרים שהוא דרך תפילה - על כן מתה רחל בדרך. אם כן יודיעני: מי התפלל על אשת פינחס?

24. שמ"א ד'

(יט) וְכִלְתּוּ אֵשֶׁת פִּינְחָס הִרְחָ לֵלֶת וַתִּשְׁמַע אֶת הַשְּׂמוּעָה אֶל הַלְקַח אֶרֶון הָאֱלֹהִים וּמַת חֲמִיָּה וְאִישָׁה וַתִּכְרַע וַתִּלְדַּךְ כִּי נִהְפְּכוּ עָלֶיהָ צָרִיהָ: (כ) וַכַּעַת מוֹתָהּ וַתִּדְבַּרנָה הַנְּצִבּוֹת עֲלֶיהָ אֵל תִּירָאִי כִּי בֵן יִלְדֶת וְלֹא עֲנִתָהּ וְלֹא שָׁתָה לְבָהּ: (כא) וַתִּקְרָא לַנֶּעֶר אִי כְבוֹד לֵאמֹר גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל אֶל הַלְקַח אֶרֶון הָאֱלֹהִים וְאֵל חֲמִיָּה וְאִישָׁה: (כב) וַתֹּאמֶר גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִלְקַח אֶרֶון הָאֱלֹהִים:

ה. בנימין

25. רשב"ם

"גם זה לך בן - כאשר התפללת יוסף ה' לי בן אחר', ולא חפץ להמיתך, אלא קיבל תפילתך. ולדבר על לבה נתכוונה".

26. שולחן ערוך אורח חיים, בהלכות ברכות הודאות

סימן רכ"ג סעיף א': ילדה אשתו זכר - מברך 'הטוב והמטיב', וגם היא צריכה לברך כן.

רכ"ב סעיף א': "על שמועות שהן טובות לו לבדו מברך 'שהחיינו', ואם הן טובות לו ולאחרים - מברך 'הטוב והמטיב'".

27. הרמ"א

ואם מתה אשתו בלדתה מברך 'שהחיינו', דהא ליכא [=אין] הטבה לאחריו.

28. בעל משנה ברורה

אלא שמתחילה צריך להקדים לברך 'דיין האמת' על מיתתה...

29. המב"ן

והנכון בעיניי כי אמו קראתו בן אוני, ורצתה לומר בן אבלי... ואביו עשה מן 'אוני' - כוחי, מלשון (מ"ט, ג) 'כחי וראשית אוני', (ישעיהו מ', כט) 'ולאין אוני' עצמה ירבה', ולכן קרא אותו 'בן הכוח' או 'בן החוזק', כי הימין, בו הגבורה וההצלחה, כענין שכתוב (קהלת י', ב) 'לב חכם לימינו', (תהילים כ"א, ט) 'ימינך תמצא שנאיך', (שם קי"ח, טז) 'ימין ה' רוממה'. רצה להיות קורא אותו בשם שקראתו אמו, כי כן כל בניו - בשם שקראו אותם אמותם ייקראו, והנה תרגם אותו לטובה ולגבורה.

30. רש"י על השם 'בנימין'

נראה בעיניי, לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען, שהוא בנגב [=בדרום] כשאדם בא מארס נהריים... בנימין - בן ימין, לשון: 'צפון וימין [=דרום] אתה בראתם' (תהילים פ"ט, יג).

1. שתי מצבות

31. בראשית ל"ה

יא אני א-ל-ש-ד-י, פרה ורבה!

גוי וקהל גוים יהיה ממך

ומלכים מחלציך יצאו.

יד ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו...

טז-טז ויסעו מבית אל... ותמת רחל ותקבר בדרך

אפרתה הוא בית לחם.

כ ויצב יעקב מצבה על קברתה.